

Vyhodnocení fokusní skupiny

Mgr. Linda Kovářová, Ph.D.

18. 9. 2023

Úvod

Fokusní skupina se pořádala v rámci výzkumu dopravního chování rodin se školními dětmi v České republice projektu **Udržitelně do škol**. V rámci fokusní skupiny, která se konala 18. září 2023 online, byli přizvaní rodiče školních dětí formou moderované diskuze dotazováni zejména na podobu cest jejich dětí do školy a ze školy; jaké okolnosti a důvody je vedou k volbě zmiňovaných variant; jak se stavějí a hodnotí pěší dopravu dětí do škol; na jaké limity a bariéry co se týče dopravy dětí do škol narážejí; a jaké potřeby v této oblasti mají.

Cíle

Cíle fokusní skupiny byly:

- (1) ověření informací z vyhodnocení jednotlivých kvantitativních šetření (analýzy a mapové podklady zpracované SocGeo analýzy, dotazníkové šetření z **Pěšky do školy**, dotazníkové šetření z programu **Bezpečné cesty do školy**) a získání dalšího vhledu, zejména podchycení důvodů pro jednotlivé situace;
- (2) sběr doplňujících informací, které nepokryla kvantitativní šetření – orientace zejména na individuální důvody, motivace, potřeby a bariéry jednotlivých rodin se školními dětmi stran dopravování do škol;
- (3) získání podnětů ze strany rodičů se školními dětmi pro projektové výstupy – Rozcestník pro rodiče a Doporučení pro decision makery a zřizovatele škol.

Účastníci

Celkem se fokusní skupiny zúčastnilo 5 rodičů se školními dětmi. Jednalo se konkrétně o tuto skladbu rodičů z hlediska jednotlivých parametrů:

pohlaví

- 4 ženy
- 1 muž

věk

- 34-47 let

bydliště

- 1x velké město (nad 250 tis. obyvatel)
- 1x větší město (nad 20 tis. obyvatel)
- 2x malé město (do 20 tis. obyvatel)
- 1x vesnice

kraj

- 1x Praha
- 1x Ústecký
- 1x Středočeský
- 1x Pardubický
- 1x Královéhradecký

děti na ZŠ

- 3x na 1. stupni
- 2x na 2. stupni

způsob dopravování dětí do školy

- 1x rodič vozí dítě do školy autem
- 1x rodič chodí s dítětem do školy pěšky
- 1x dítě chodí do školy pěšky samo
- 1x dítě jezdí ze školy autobusem samo a do školy je vozí rodič autem
- 1x dítě chodí do školy pěšky samo a někdy s doprovodem rodič

Témata a zjištění

Důvody a motivace pro jednotlivé způsoby dopravování

Cesta autem

Auto jako dopravní prostředek pro cestu dětí do školy volí rodiče zpravidla v kombinaci, kdy cesta autem **šetří čas, je efektivnější a rodiče dojíždějí do práce autem**. Obvyklé je dojíždění do školy autem v situaci, kdy rodina bydlí v satelitu v okolí velkých měst anebo na vesnici.

“My jsme dřív bydleli za Prahou a děti chodily do školy v Praze. Kdyby jezdily autobusem a pak hromadnou dopravou, vyšlo by to na hodinu a půl. Stejně jsme jezdili do práce autem, a tak jezdili s námi.”

“Autobus sice ráno holce do školy od nás z vesnice jede, ale se mnou to má kratší. Já stejně do práce autem jedu. Takže se mnou to má pohodlnější. Odpoledne pak už jezdí autobusem sama, já končím v práci později.”

Samy **děti** od rodičů **cestu autem nevyžadují**.

Dostupnost školy

Při výběru školy je její dostupnost jen příjemný bonus.

Při výběru školy je u rodičů primárním faktorem to, zda základní škola má volné místo a jaké má reference. Vzdálenost školy od místa bydliště nebo dokonce možnost jít do školy pěšky je zpravidla “jen příjemný bonus”.

Cesta do školy bez doprovodu rodičů

Primárním faktorem pro samostatné dopravování se dítěte do školy je jeho **věk**. Okolnosti, které ovlivňují rozhodnutí rodiče, v jakém věku své dítě nechá chodit či jezdit do školy samostatně jsou složitost cesty, vzdálenost bydliště od školy či to, zda dítě může cestu do školy sdílet se sourozencem nebo spolužákem. Zpravidla k tomuto rozhodnutí dochází v průběhu 1. stupně ZŠ.

Faktory, které mají **pozitivní vliv na rodiče při rozhodování o cestě dítěte do školy bez jejich doprovodu:**

- **doprovod vrstevníka:** dítě jde v doprovodu staršího sourozence nebo s dalšími spolužáky

“Sám do školy začal chodit od letoška, do té doby chodil se starším bratrem. Odpoledne jsem ho v první třídě vyzvedávala, od druhé třídy chodil postupně sám nebo s kamarády.”

- **dozor na přechodu:** při cestě dítě nepřechází rušnou silnici a pokud ano, je na ní policista nebo jiná dospělá osoba, která ráno hlídá provoz a předcházení dětí přes silnici

“Dozor na přechodu je dobrý, děti se naučí zastavit a řidiči si dávají větší pozor.”

- **Zájem dítěte:** dítě se na cestu do školy bez jejich doprovodu cítí a žádá rodiče, aby mu to umožnili

“Dcera by spíš chtěla chodit sama, chtěla by být velká holka.”

Cesta do školy pěšky

U cest dětí do školy pěšky **rodiče vnímají tyto přínosy:**

- **zdravotní benefity**

Děti se ráno díky cestě do školy pěšky na čerstvém vzduchu “proberou a doprobudí” a dobře se tak připraví na výuku.

“...procházka mu prospěje”

Mezi **rizika a obavy**, které rodiče zmiňují v souvislosti s pěší cestou dítěte do školy bez jejich doprovodu, patří:

- **nevhodná dopravní situace** a z ní plynoucí bezpečnostní riziko; konkrétně:
 - příliš frekventované silnice bez dozoru
 - vysoká rychlost aut
 - špatně umístěné přechody zhoršující viditelnost chodců
 - dopravní špičky a zácpy
- **složitost cesty** neúměrná věku dítěte a z ní plynoucí riziko, že se dítě ztratí

Cesta do školy na kole

Děti před rodiči často projevují zájem o cestu do školy na kole. Pokud to nelze realizovat, rodiče zmiňují tyto bariéry:

- **absence stojanů** na kola u škol
- **nebezpečná dopravní situace** v okolí školy nebo cestou do školy

“Na kole? Lenka se bojí, umí jezdit dobře, ale bojí se aut, která jezdí rychle. Ke škole nevede žádná cyklostezka a před školou nejsou stojany.”

- **chybějící cyklostezka**
- **chybějící společník** pro cestu na kole

“Dcera by chtěla jezdit do školy na kole, ale nemá parťáčku. Silnice do školy je málo frekventovaná, takže bych jí pustila.”

- **nevhodný terén**

“Máme to do velkého kopce, takže dítě do školy na kole nejezdí.”

Potřeby rodin z hlediska bezpečného a efektivního dopravování dětí do škol

Hlídané nebezpečné dopravní úseky

Nebezpečné dopravní úseky na cestě do školy, zejména přechody frekventovaných silnic, jsou důvodem, proč rodiče děti do školy doprovázejí pěšky, anebo je vozí autem. Když je na těchto úsecích strážník, který v ranních hodinách dopravu kontroluje, rodiče nemají problém dítě pustit do školy samotné. Pokud ale dítě nepustí z důvodu strachu o jeho bezpečnost, raději je do školy svezou autem nebo s ním jdou pěšky, a to i u poměrně starších dětí, například ve věku 12 let. Nebezpečné a dopravně vytížené úseky či přechody nehlídané fyzickou osobou tedy představují jednu z hlavních bariér pro samostatnou cestu dětí do školy a nepřímo i pro pěší dopravování do škol (rodiče v těchto případech často volí jako alternativu dopravu autem).

“My (rodiče) jsme dávali podnět, že je to v tom úseku (po cestě do školy) nebezpečné a že je třeba to tam zklidnit a hlídat. Ale je prý nedostatek strážníků. Dřív byli najatí dobrovolníci, ale dnes už to nikdo nechce dělat kvůli odpovědnosti. A tak s holkou ke škole jezdím.”

Rodičům by v případě, kdy jejich děti při cestě do školy musí překonat nebezpečné či nehlídané dopravní úseky, pomohl **návod/doporučení** jak v takové situaci postupovat, jak jednat s klíčovými stakeholdery, kteří mohou dopravní situaci ovlivnit, a jak tyto bariéry v samostatném dopravování dětí do škol pomoci zmírnit.

Autodoprava před školou

Z hlediska autodopravy před školou a v okolí školy rodiče nemají problém s rušností, ale s uspořádáním prostoru pro zajištění vhodného řešení autodopravy v okolí školy. Jejich cílem tedy není odklonit autodopravu zcela z prostoru u školy nebo kolem ní, ale **skloubit pěší dopravu i autodopravu před školou** tak, aby autodoprava neohrožovala bezpečnost dětí kolem školy. Z tohoto důvodu jako možná řešení, které znají z vlastní praxe, zmiňují:

- K+R parkoviště,
- odstavná parkoviště, která řeší nedostatek parkovacích míst,
- přistavěná parkoviště, která umožní, aby děti z aut nevystupovaly přímo na hlavní silnici.

“Dřív děti vystupovaly přímo na hlavní ulici. Pak přistavěli parkoviště, a tím se to vyřešilo.”

Cesty bez přestupování

Rodiče vnímají jako bariéru, když dítě cestou do školy musí přestupovat mezi spoji veřejné dopravy. Přestupování vnímají jako **náročné, prodlužující** dobu dopravování a zvyšující **riziko nehod**.

“Cesta se přestupováním protahuje, je to víc nebezpečné na nehody, je to náročné a protivné.”

V této souvislosti bylo diskutováno jako možné řešení pro “bezpřestupové” cesty dětí do škol **zavedení školních autobusů**. Při tomto řešení rodiče oceňují také úsporu času a pocit klidu z hlediska bezpečnosti. Mezi limity použití školních autobusů rodiče řadí neuzpůsobenost zastávek.

Délka cesty

Jako vhodný čas pro dítě strávený cestou do školy považují rodiče dobu **do 20 minut**.

Podněty pro projektové výstupy

Ohledně obsahu a formy projektových výstupů, které míří na jak na cílovou skupinu rodičů (Rozcestník), tak na decision makery a zřizovatele škol (Doporučení), rodiče sdíleli následující potřeby, postřehy a návrhy:

- **Online návod a doporučení pro rodiče.** Materiál pro rodiče fungující jako návod a série doporučení by měl být veřejně přístupný online, na webových stránkách školy, na webových stránkách samosprávy a public authorities by na něj měly být odkazovány. Cílem tohoto materiálu by mělo být: (1) jak zvýšit motivaci a kompetencí rodičů pro identifikaci a aktivní řešení problematických situací při dopravování dětí do škol; (2) identifikace a zlepšení nevhodného chování rodičů, kteří vozí děti do školy autem.
- **Vyhodnocení bezpečnosti.** V materiálu pro rodiče by měl být návod, jak hodnotit, zda je cesta pro dítě bezpečná.
- **Projektové vyučování.** Informace či materiál pro rodiče by mohl být zprostředkován (delivery) skrze projektové vyučování, tedy přes jejich děti.
- **Video podoba.** Zfilmovaný rozcestník pro rodiče se simulovanými situacemi, v nichž by bylo vysvětleno, jak by se měli k dětem v rámci “dopravní výchovy” chovat.

Přílohy

Scénář fokusní skupiny

DŮVODY A MOTIVACE pro jednotlivé způsoby dopravování

- jaké způsoby dopravování využívají
- na základě čeho se rozhodují a jaké faktory berou v potaz
- jaká je fyzická dostupnost pro výběr školy s přihlédnutím k tomu, že se tam jednou bude moci dítě dopravovat samo
- jaká je v oblasti nehodovost

Popište, jak se Vaše dítě dopravuje do školy a ze školy a proč zrovna takto?

(Například: samo / v doprovodu, protože je ještě malé / s kamarády / v létě na kole / autobusem / vozíme je autem do školy, ze školy chodí pěšky atd. / na kole ne, protože není kam ho ve škole dát / autem, protože není dobrá dostupnost MHD / pěšky – je to zdravější a šetrnější k životnímu prostředí)

Způsoby: samo / kamarád / rodič, jiný dospělý / MHD / auto / kombinovaně: do školy nějak a ze školy jinak / kolo, odrážedlo / pěšky

Jestliže dítě doprovázejí rodiče (nebo jiná dospělá osoba) i v případě, že by bylo schopné samostatné cesty, z jakých důvodů tomu tak je? Například je to ovlivněno nebezpečnou dopravní situací? Popište ji.

Pokud dítě vozíte autem, jaké k tomu máte důvody? Máte to cestou do práce? Je to rychlejší? Je to efektivnější, když pak ještě musíte vézt děti po škole na kroužky? Bydlíte příliš daleko a nejsou žádné vhodné spoje? ...

Liší se to, jak se dítě dopravuje ráno do školy a odpoledne ze školy? Proč?

Co všechno berete v potaz, když se rozhodujete, jak bude Vaše dítě jezdit / chodit do školy? Na základě čeho se rozhodujete?

Například: velkou roli hraje to, co preferuje dítě; podle toho, jak je cesta bezpečná; podle toho, co je nejrychlejší; beru v potaz cenu, to, co je pro mě nejsnazší

Faktory: cena / bezpečnost / preference dítěte / efektivita / rychlost / nejsnazší způsob pro mě / dostupnost MHD / vzdálenost zastávky od školy / možnost příjezdu autem až ke škole / přechody po cestě do školy / trávení společného času / ...

Kdy / v kolika letech je podle Vašeho názoru dítě už dostatečně způsobilé k tomu, aby chodilo / jezdilo do školy samo? Na čem to závisí? Co to může ovlivnit? Na základě čeho vyhodnocujete, že už to dítě samo zvládne?

Např. jestli je před školou hlídáný přechod / jestli má kamarády, s kterými může jít ve skupince / podle toho, jak se na to dítě cítí / podle toho, jaký mám z toho pocit já a vyhodnotím, že to zvládne

Jaké jsou důvody pro společné cesty a jaké z nich jsou ty hlavní?

Např. společně strávený čas / dopravní bezpečnost po cestě / dopravní bezpečnost v okolí školy / bezpečnost z hlediska setkání s cizími lidmi po cestě / společně strávený čas s jiným dospělým (babičkou atp.) / složitost cesty, dítě je ještě malé, ...

Jakou roli při výběru školy pro Vaše dítě hraje dopravní dostupnost, dopravní bezpečnost v okolí školy a to, že se do ní dítě bude schopno dopravovat samo nebo pěšky?

Například: je to určitě prioritou / jsou to vedlejší důvody atd.

Jaký by v ideálním světě byl ideální způsob dopravování Vašeho dítěte do školy? Popište jej.

Co si myslíte, že by Vás a Vaše dítě motivovalo k tomu, aby Vaše dítě chodilo do školy/ze školy více pěšky?

Kdybyste slyšeli, že chození pěšky (v případě větší vzdálenosti v kombinaci s veřejnou dopravou) do školy má pro děti řadu benefitů (například: pohyb, zdraví, socializace, kamarádi atd.), byl by to pro Vás silný důvod přehodnotit stávající způsob dopravování / dovážení autem? Pokud ne, co by tím důvodem mohlo být?

POTŘEBY z hlediska bezpečného a efektivního dopravování do školy

Jaké podmínky musí být splněny, abyste cestu školy pro své dítě považovali za bezpečnou?

Například: nesmí přecházet rušnou silnici / přechody po cestě musí být bezpečné / dítě musí cestu dobře znát / nesmí procházet místy, kde by mohli být "divní lidi" / přechody u škol musí být ráno hlídány (dospělou osobou) / ke škole musí vést cyklopruh,

Jaké podmínky musí být splněny, abyste cestu školy pro své dítě považovali za efektivní, "tu správnou"?

Například: netrvá příliš dlouho / nepřestupuje se / dítě ji může sdílet s kamarády / dítě na ní může jezdit na kole / je levná / dítě ji může absolvovat samo – nepotřebuje můj doprovod...

Co by Vám pomohlo v tom, aby se cesta pro Vaše dítě do školy stala bezpečnou a efektivní?

Například: bezpečnější přechody / ranní dozor před školou / hlídáný přechod, bezpečná či hlídaná úschovna pro kola aj. před/ve škole, ...

BARIÉRY, které rodiny mají vzhledem k jednotlivým způsobům dopravování

- chybějící úschovny kol a koloběžek u škol
- nevyhovující dopravní spojení
- nevhodná dopravní situace před školou
- špatná dopravní situace cestou do školy nebo ze školy

VÝSTUPY

- rozcestník (projektový výstup – rady pro jednotlivé situace)
 - co by v něm za informace potřebovali?
- doporučení (projektový výstup pro decision makery a zřizovatele školy)
 - co by rodičům pomohlo ze strany zřizovatelů

Připravujeme informační materiál pro rodiče týkající se cest do škol, kde by se měly objevit důležité informace a doporučení pro rodiče. Co za Vás by tam nemělo chybět? Jakou formu tohoto informačního materiálu byste uvítali?

Připravujeme také obdobný informační materiál pro zřizovatele škol o cestách do školy. Co za Vás by tam nemělo chybět? Co by zřizovatele měli ze strany rodičů vědět? Co by Vám ze strany zřizovatelů škol pomohlo?